

Nastavno-naučnom veću

Filozofskog fakulteta

Univerziteta u Beogradu

Na redovnoj sednici održanoj 3. 4. 2025. godine, Nastavno-naučno veće Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu izabralo je komisiju u sledećem sastavu: prof. dr Gordana Vulević, Odeljenje za psihologiju Filozofskog fakulteta u Beogradu, dr. Zora Krnjaić, naučna savetnica Instituta za psihologiju Filozofskog fakulteta u Beogradu i prof. dr Časlav Koprivica, Fakultet političkih nauka u Beogradu, za ocenu doktorske disertacije

Pojam „porodičnog kompleksa“ u savremenoj psihoanalitičkoj teoriji razvoja subjekta

koju je podnela kandidatkinja Teodora G. Vuletić Joksimović. Na osnovu pregleda prateće dokumentacije i analize podnete doktorske disertacije komisija podnosi Veću sledeći

IZVEŠTAJ O ZAVRŠENOJ DOKTORSKOJ DISERTACIJI

1. Osnovni podaci o kandidatkinji

Teodora Vuletić Joksimović rođena je 1995. godine u Beranama, Crna Gora. Osnovne akademske studije psihologije upisala je 2013. godine na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Beogradu, a završila ih 2017. godine. Iste godine upisala je master studije. Master rad, pod mentorstvom prof. dr Petra Jevremovića, odbranila je sa najvišom ocenom 2018. godine. U istom periodu, nakon jednogodišnjeg staža na Institutu za mentalno zdravlje, položila je i stručni državni ispit. Doktorske studije upisala je 2014. godine. Tokom doktorskih studija bila je angažovana kao saradnica u nastavi na predmetima Razvojna psihopatologija i Psihopatologija deca i mladih.

Dugogodišnji je član Laboratorije za razvojnu psihologiju. Uz saradnju sa kolegama Modula za kliničku psihologiju, sudelovala je u koordinaciji rada Savetovališta za studente. Od 2024. godine zaposlena je kao istraživač saradnik na Institutu za psihologiju Filozofskog fakulteta u Beogradu. Osnovala je i psihološko savetovalište *Anima centar* u okviru koga se bavi psihološkom procenom i porodičnom psihoterapijom. U svojstvu istraživača, bila je saradnica na mnogim projektima.

Kandidatkinja je objavila sledeće radove:

Rad u međunarodnom časopisu izuzetnih vrednosti (M21a)

Nikitović, T., **Vuletić, T.**, Ignjatović, N., Ninković, M., Grujić, T., Krnjaić, Z., & Krstić, K. (2023). Crisis as Opportunity, Risk, or Turmoil: Qualitative Study of Youth Narratives About the COVID-19 Pandemic. *Journal of Adolescent Health*, 73(4), 686-692. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2023.05.017>

**Beleška*: Ovaj rad je nagrađen 2024. godine na konkursu „Zadužbine Đoke Vlajkovića“ za najboljih 12 naučnih radova mladih istraživača sa Univerziteta u Beogradu.

Rad u vrhunskom međunarodnom časopisu (M21)

Janičić, S., Ignjatović, N., & **Vuletić, T.** (2023). How Much Collectivism is there in Young Adults' Collectivism? Vaccination against Covid-19 in Serbia. *Young*, 31(4), 379-398. <https://doi.org/10.1177/11033088231179556>

Rad u istaknutom međunarodnom časopisu (M22)

Vuletić, T., Ignjatović, N., Stanković, B., & Ivanov, A. (2021). “Normalizing” Everyday Life in the State of Emergency: Experiences, Well-Being and Coping Strategies of Emerging Adults in Serbia during the First Wave of the COVID-19 Pandemic. *Emerging Adulthood*, 9(5), 583-601. <https://doi.org/10.1177%2F21676968211029513>

Rad u međunarodnom časopisu (M23)

Krnjaić, Z., Grujić, K., & **Vuletić, T.** (2023). How Students Report about Their Education Experiences during the First Year of Covid-19 Pandemic? *Andragoške studije*, (1), 125-149. <http://dx.doi.org/10.5937/AndStud2301125K>

Vuletić Joksimović, T. (2024). The Mediating Role of a Sibling in Identity Development: Contemporary Psychoanalytic Perspective. *Teme*, 48(4), 873-890. <https://doi.org/10.22190/TEME231017050V>

Rad u vrhunskom časopisu nacionalnog značaja (M51)

Vuletić, G., & **Vuletić, T.** (2017). The Perception of Today's Male and the Preferred Traits of a Partner with Regard to the Constructs of Masculinity and Femininity. *Psihološka istraživanja*, 20(2), 273-289. <https://doi.org/10.5937/PsIstra1702273V>

Vuletić, G., & **Vuletić, T.** (2016). Relationship of Motivation for Motherhood with Some Socio-Demographic Variables and Gender Identity. *Psihološka istraživanja*, 19(2), 127-146. <https://doi.org/10.5937/PsIstra1602127V>

Saopštenja sa međunarodnih skupova – štampana u celini (M33)

Vuletić, T., Ignjatović, N. (2022). Alone Together: Youth and Their Relationships during the COVID-19 Pandemic. In M. Videnović, N. Simić, I. Stepanović Ilić, K. Damnjanović, M. Rajić (Eds.), *Proceedings of the XXVIII Empirical Studies in Psychology* (pp. 94-96). Institute of Psychology & Laboratory for Experimental Psychology, University of Belgrade, Serbia. [ISBN-978-86-6427-245-2](https://doi.org/10.2478/9788664272452)

Vuletić, T., Krnjaić, Z., & Grujić, K. (2021). Adolescents' Well-Being and Typical Patterns of Their Leisure Time Behaviors. In M. Videnović, D. Filipović Đurđević, M. Živanović, N. Simić, I. Stepanović Ilić, K. Damnjanović, M. Rajić (Eds.), *Proceedings of the XXVII Empirical Studies in Psychology* (pp. 66-68). Institute of Psychology & Laboratory for Experimental Psychology, University of Belgrade, Serbia. [ISBN 978-86-6427-198-1](https://doi.org/10.2478/9788664271981)

- Vuletić, T., & Krnjaić, Z.** (2020). Adolescents' Leisure Activities: Types of Social Networks and Specific Hobbies. In M. Videnović, I. Stepanović Ilić, N. Simić, & M. Rajić (Eds.), *Proceedings of the XXVI Empirical Studies in Psychology* (pp. 80-82). Institute of Psychology & Laboratory for Experimental Psychology, University of Belgrade, Serbia. [ISBN 978-86-6427-165-3](#)
- Vuletić, T.** (2020). Methodological Difficulties in Conservation-Type Tasks in Music. In B. Bogunović, & S. Nikolić (Eds.), *Proceedings of the 1st Psychology and Music - Interdisciplinary Encounters* (pp. 39-43). Faculty of Music, University of Arts, & Institute of Psychology, Faculty of Philosophy, University of Belgrade, & Psychology of Music Section, Serbian Psychological Society, Serbia. [ISBN 978-86-81340-20-2](#)
- Vuletić, T., & Krnjaić, Z.** (2019). Adolescents' Hobbies and Their Well-Being. In K. Damjanović, O. Tošković, & S. Marković (Eds.), *Proceedings of the XXIV Empirical Studies in Psychology* (pp. 88-90). Institute of Psychology & Laboratory for Experimental Psychology, University of Belgrade, Serbia. [ISBN 978-86-6427-130-1](#)
- Vuletić, T.** (2024, September). *Differentiation of Self in Adolescence: A Case Study in Systemic Psychotherapy* [Poster presentation]. 19th European Association for Research on Adolescents Conference: *Promoting Adolescent Solidarity and Well-Being*, Limassol, Cyprus.
- Vuletić, T., Petrović, N., & Stanković, S.** (2024, September). *Ethical Reasoning and Ethics Education of CBT Therapists in Europe* [Paper presentation]. 54th European Association for Behavioural and Cognitive Therapies – EABCT 2024 Conference, Belgrade, Serbia.
- Vuletić, T.** (2024, May). *Sibling Function in the Context of Jacques Lacan's Identity Development Theory: Three Levels of Interpretation* [Paper presentation]. 20th Conference of the International Society for Theoretical Psychology: *Theory as Engagement*, Belgrade, Serbia.
- Janičić, S., Ignjatović, N., & **Vuletić, T.** (2023, September). *Horizontal Individualism for Mass Vaccination: A Qualitative Study of Covid-19 Vaccination in Serbia* [Paper presentation]. 37th Annual Conference of the European Health Psychology Society, Bremen, Germany.
- Grujić, K., **Vuletić, T.**, & Nikolić, M. (2023, September). *Differentiation of Self (DoS) of Emerging Adults in Serbia: Predictive Relationships between DoS Subscales and Certain Aspects of Well-Being* [Paper presentation]. 26th Ramiro and Zoran Bujas Days, Department of Psychology, Faculty of Philosophy, University of Zagreb, Croatia.
- Vuletić, T., Miložićić, J., & Grujić, K.** (2023, March). *Construct and Predictive Validity of the Differentiation of the Self Inventory on University Students in Serbia* [Paper presentation]. 29th Empirical Studies in Psychology, Institute of Psychology & Laboratory for Experimental Psychology, Faculty of Philosophy, University of Belgrade, Serbia.
- Vuletić, T., Lakićević, M., Karalejić, E., Nikolić, M., & Erić, M.** (2023, March). *Developing Self Instead of Depression: Mediating Paths to Emerging Adults' Mental Health* [Awarded Poster]. 29th Empirical Studies in Psychology, Institute of Psychology & Laboratory for Experimental Psychology, Faculty of Philosophy, University of Belgrade, Serbia.

- Vuletić, T.** (2022, October). *Depression, Anxiety, and Stress among Music Students in Serbia* [Paper presentation]. 2nd Psychology and Music - Interdisciplinary Encounters, Faculty of Music, University of Arts, & Institute of psychology, Faculty of Philosophy, University of Belgrade, & Psychology of Music Section, Serbian Psychological Society, Serbia.
- Ignjatović, N., **Vuletić, T.**, Krnjaić, Z., & Grujić, K. (2022, August). *Adolescents' Coping Strategies during the First Year of COVID-19 Pandemic* [Paper presentation]. 18th Biennial Conference of the European Association for Research an Adolescence, Trinity College, Dublin, Ireland.
- Vuletić, T.** (2022, March). *Am I Good Enough? The Mediated Effects of Distance from the Ideal Self on the Well-Being of Emerging Adults* [Poster presentation]. 28th Empirical Studies in Psychology, Institute of Psychology & Laboratory for Experimental Psychology, Faculty of Philosophy, University of Belgrade, Serbia.
- Vuletić, T.** & Krnjaić, Z. (2022, March). *Focus on Hobbies of Academically Motivated Adolescents* [Paper presentation]. 28th Empirical Studies in Psychology, Institute of Psychology & Laboratory for Experimental Psychology, Faculty of Philosophy, University of Belgrade, Serbia.
- Krnjaić, Z., & **Vuletić, T.** (2022). *Peer group support for giftedness development*. 28th Round Table on Giftedness - Affective Personality Dimensions and Giftedness Fulfillment, Preschool Teacher Training College "Mihailo Palov", Vršac, Srbija.
- Grujić, K., **Vuletić, T.**, & Krnjaić, Z. (2021, May). *Adolescents' Leisure Time Satisfaction and Behavioral Patterns* [Paper presentation]. 27th Empirical Studies in Psychology, Institute of Psychology & Laboratory for Experimental Psychology, Faculty of Philosophy, University of Belgrade, Serbia.
- Ignjatović, N., Ivanov, A., **Vuletić, T.**, & Stanković, B. (2021, May). *Challenges of Online Learning during the First Wave of Covid-19 Pandemic: Students' Perspective* [Paper presentation]. 27th Empirical Studies in Psychology, Institute of Psychology & Laboratory for Experimental Psychology, Faculty of Philosophy, University of Belgrade, Serbia.
- Vuletić, T.**, & Krnjaić, Z. (2019). *Adolescents' Activity on Social Networks and Their Well-being* [Paper presentation]. 27th Annual Conference of Croatian Psychologists: Psychology and the Digital World, Croatian Psychological Association, Osijek, Croatia.
- Vuletić, T.**, & Jegdić, J. (2017, March). *The Relationship between Classical and Musical Conservation in the Context of Piaget's Theory of Cognitive Development* [Paper presentation]. 23rd Empirical Studies in Psychology, Institute of Psychology & Laboratory for Experimental Psychology, Faculty of Philosophy, University of Belgrade, Serbia.
- Davidović, B., **Vuletić, T.**, & Krnjaić, Z. (2017, March). *Hobbies: Between Worries and Risky Behaviors* [Paper presentation]. 23rd Empirical Studies in Psychology, Institute of Psychology & Laboratory for Experimental Psychology, Faculty of Philosophy, University of Belgrade, Serbia.

- Krnjaić, Z. & Vuletić Joksimoć, T. (2025). Mladi u raskoraku: neki izazovi odrastanja u Srbiji. U N. Simić & M. Belić (Ured.), *Razvoj etničkog identiteta mladih u interkulturalnom društvu* (str. 11-28). Institut za psihologiju, Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu, & Državni univerzitet u Novom Pazaru. [ISBN 978-86-6427-309-1](#)
- Džamonja Ignjatović, T., Stanković, B., **Vuletić, T.**, Ignjatović, N., Nikitović, T. (2021). Iskustva i kvalitet života na početku pandemije kovida-19 u Srbiji: kvalitativna studija. U T. Džamonja Ignjatović (Ured.), *Odgovor psihologije kao nauke i struke na izazove krize izazvane pandemijom kovida-19* (str. 11-28). Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu. [ISBN 978-86-6427-172-1](#)
- Vuletić, T.**, Milutinović, S., & Simunović, V. (2025). Roma Adults in Substandard Settlements: Everyday Life Challenges during the Covid-19 Pandemic in Serbia. U S. Milutinović, D. Mitrović, & V. Simunović (Ured.), *No place to run fast: growing up and education in substandardized settlements*. ADRA Srbija. (recenziran rad, u procesu objavljivanja)
- Vuletić, T.**, Milutinović, S., & Simunović, V. (2025). School Life and Well-being of Adolescents from Substandard Settlements during the Covid-19 Pandemic in Serbia. U S. Milutinović, D. Mitrović, & V. Simunović (Ured.), *No place to run fast: growing up and education in substandardized settlements*. ADRA Srbija. (recenziran rad, u procesu objavljivanja)

2. Osnovne hipoteze od kojih se polazilo u istraživanju

U prvom planu autorkinog interesovanja je psihoanalitički pojam kompleksa, te sve njegove metamorfoze i varijante. Jedna od pretpostavki kandidatkinje je da su autori koji se bavili ovim pitanjem (Frojd, Jung, Lakan) uzajamno uticali jedan na drugog, kao i da je moguće, uprkos teorijskim razmimoilaženjima, između njih uspostaviti dijalog. Druga, važnija hipoteza ovog rada je da je u psihoanalitičkoj teoriji (naročito u Frojdovim tekstovima) moguće prepoznati *asocijativni, relacioni (porodični) i socijalni diskurs o kompleksima*. Edipov kompleks se smatra *porodičnim, relacionim kompleksom* koji, kako u okviru Frojdove, tako i u okviru Lakanove teorije, ima potencijalno strukturišuće dejstvo na subjekta.

3. Osnovni podaci o doktorskoj disertaciji

Doktorska disertacija *Pojam „porodičnog kompleksa“ u savremenoj psihoanalitičkoj teoriji razvoja subjekta* sadrži ukupno 177 strana (brojano do završetka osnovnog teksta, literature i biografije), uz dodatne prateće materijale (naslovna strana, sažeci na srpskom i engleskom jeziku, podaci o komisiji, izjava o autorstvu i sl.). Disertacija je pisana na srpskom jeziku, sa odgovarajućim apstraktima na srpskom i engleskom jeziku, te ispunjava minimalne formalne uslove propisane pravilnicima univerziteta i fakulteta.

Rad se sastoji iz četiri velike tematske celine ili poglavlja. U prvom poglavlju, koje se odnosi na značaj i domete konceptualnog razjašnjenja pojma kompleks, kandidatkinja se bavi

određenjem ovog pojma unutar različitih naučnih disciplina. Analiza etimologije, definicija i istorijata ovog pojma, ukazuje da se pojam kompleksa odnosi na ideje koje su organizovane oko jednog principa ili jezgra, sa specifičnom strukturom i dinamikom. Ona (dinamika) neretko podrazumeva međusobno suprotstavljene sile koje, u većoj ili manjoj meri, nastoje da postignu ravnotežu. Unutar psihoanalitičkog diskursa, zapaža kandidatkinja, ne postoji jednoznačna definicija ovog pojma. Cilj doktorske teze ne bi bio pridavanje preciznog značenja pojmu kompleksa, čak ni unutar različitih psihoanalitičkih škola, *već uspostavljanje dijaloga između relevantnih autora kao što su Freud, Jung i Lakan.*

U narednim poglavljima, autorka na pregledan i sistematičan način prezentuje razvoj Freudovog shvatanja organizacije i dinamike kompleksa. U Freudovim ranim radovima (*Projekat, Studije o histeriji, Tumačenje snova*) implicitno je prisutan pojam *kompleksa asocijacije*, to jest načina organizovanja asocijacija kao derivata potisnute predstave. Za razliku od Junga, Freudov fokus se sve više pomerao sa analize elemenata i sadržaja kompleksa na dinamiku potisnute infantilne (edipalne) želje i njenih derivata. Autorka smatra da je Freud na taj način uveo u igru „porodični kompleks“, to jest složene, nesvesne, fantazmatski profilisane relacije sa roditeljima. Kada razvoj normalno teče, poistovećenje sa roditeljem istog pola vodi razrešenju Edipovog kompleksa. U svom tekstu *Uvođenje u narcizam* Freud je ukazao na značaj spoljašnjih autoriteta u formiranju Ja ideala, ali bez eksplicitnog ukazivanja na način na koji ti spoljašnji autoriteti bivaju pounutreni, to jest kako spoljašnji ideali mogu biti povezani sa introjekcijom izgubljenog objekta. U tom smislu, samo ekonomika razrešenja Edipovog kompleksa nam omogućava da povežemo ove, još uvek nepovezane teme: identifikaciju sa spoljašnjim idealima, introjekciju objekta u Ja, kao i diferencijaciju narcizma formiranjem ideala. Pomenute teme, dalje, bivaju povezane u Freudovom tekstu *Ja i Ono*. U tom tekstu, Freud dovodi u vezu napuštanje edipalnog objekta i potonje uspostavljanje promene u Ja, što se inače, naglašava on, dešava u slučaju melanholijske. To, nastavlja Freud, čak može biti jedini uslov pod kojim Id napušta svoje objekte. Poistovećujući se sa objektom, subjekat može da ovlada Idom, to jest da pridobije njegovu ljubav. U slučaju dečaka, kastracioni kompleks dovodi do napuštanja majke kao erotskog objekta, poistovećenja sa ocem te formiranja Nad-ja. U potonjim tekstovima, ukazuje autorka, Freud je naglasio razliku u razrešenju Edipovog kompleksa kod devojčica i dečaka, smatrajući da je u slučaju dečaka Edipov kompleks *skrhan* kastracionim kompleksom, dok devojčicu kompleks kastraciju *uvodi* u edipalnu situaciju. Kandidatkinja dalje kaže da i kastracioni i Edipov kompleks imaju svoju priču, a da ono što ih čini različitim jeste njihova funkcija i specifičan način na koje uvezuju svoje aktere. Na ovom mestu, autorka postavlja sledeće pitanje: da li se jedinstvena strukturu u kojoj ova dva kompleksa ostvaruju značajan odnos, i u kojem se subsistemi mogu kombinovati, zapravo možemo nazvati „supra-kompleksom“?

Uvođenje druge topike, uverava nas kandidatkinja, predstavlja prekretnicu za razumevanje ideje o kompleksima. Naglasak je pomeren sa organizacije predstava u mentalnom aparatu na emocionalne veze koje se ostvaruju sa oba roditelja, dakle na *specifičnu relacionu strukturu* ključnu za psihološki razvoj deteta.

Autorka smatra da se u Freudovom delu može se prepoznati i *socijalni diskurs* o kompleksima. U pitanju je Freudov pokušaj da na osnovu teorije Edipovog kompleksa objasni nastanak religije, kao i da pruži čisto ekonomsku definiciju kulture.

Prepoznavanje asocijativnog, relacionog i socijalnog diskursa u Freudovoj teoriji predstavlja autorkin originalni doprinos.

U daljem tekstu, kandidatkinja razmatra porodične komplekse (kompleks odbijanja od dojke, kompleks intruzije, Edipov kompleks) u Lakanovom tekstu *Porodični kompleksi u formiranju*

individue pisanom 1938. godine. U to vreme, Lakan je na sledeći način definisao kompleks: Kompleks uvezuje u fiksiranu formu grupu reakcija koje mogu uključivati sve organske funkcije, od emocija do ponašanja prilagođenih objektu. Ono što definiše kompleks jeste da on reprodukuje izvesnu realnost spoljašnje sredine i to na dvojak način; 1. U svojoj formi (kompleks) reprezentuje ovu realnost onim što je određuje kao objektivno distinktivnu u datom stadijumu psihičkog razvoja; ovaj stadijum određuje njegovo poreklo. 2. U svojoj aktivnosti (kompleks) ponavlja u stvarnom životu realnost kakva je fiksirana svaki put kada se pojave određena iskustva koja zahtevaju višu objektivifikaciju ove realnosti; ova iskustva određuju oblikovanje kompleksa.

Sama definicija, kao i pojam kompleksa izostaje iz Lakanove kasnije teorije u kojoj je, pre svega, stavio fokus na *strukturu*. Struktura subjekta počinje da se uspostavlja na stadijumu ogledala. Novorođenče dolazi na svet u neurološki nezreloj formi. Zbog nedovršenog procesa mijelinizacije, neonatus nije u mogućnosti da koordiniše niti svoje pokrete, niti svoje senzacije. Dete ne bivstvuje u vakuumu. Okružuju ga drugi, celoviti, koordinisani drugi. Fascinirano koorinisanošću „brigujućeg drugog“ (Lakan ga naziva *objektom malo a*) subjekat fantazmatski napušta svoj primarni kaos i traži sebe, svoju celovitost i koordinisanost u kompaktnom geštaltu drugog. Drugim rečima, on se poistovećuje sa *objektom malo a*, sa svojim ogledalnim odrazom, svojim imaginarnim parnjakom. Time, uverava nas Lakan, on postiže *imaginarnu* (dakle, nikako ne realnu) celovitost i koordinisanost.

Narcističke identifikacije rezultuju formiranjem Ja u kojem subjekat, zapravo, gubi sebe. To se dešava jer se u samom ishodištu geneze Ja nalazi *imago drugog*. Lakan je često govorio, parafrazirajući Remboa: *Ja – to je drugi*. U biti samog preobražaja je, dakle, *otuđenje*.

Ulazak subjekta u simbolički poredak (to jest poistovećenje subjekta sa svojim mestom u simboličkom poretku) koje nastaje *intervencijom Imena Oca*, podrazumeva još jedno otuđenje. Ovoga puta u igri je otuđenje od narcističke, fantazmatske stopljenosti sa *imagom* majke. Time će subjekat izbeći Edipovu sudbinu (da bude muž i sin svoje majke, otac i brat svojoj deci).

Dakle, u igri je struktura porodičnih odnosa (to jest relacija subjekta sa *objektom malo a*, a potom i sa *objektom A*, Drugim) koja deluju strukturišuće na subjekta. Kandidatkinja smatra da se kompleks može posmatrati kao struktura, što potencijalno omogućava da se Lakanova teorija konstelacije ogledalnih i simboličkih relacija svrsta pod pojam *porodičnih kompleksa*.

4. Kratak opis sadržaja doktorske disertacije

Cilj doktorske disertacija *Pojam „porodičnog kompleksa“ u savremenoj psihoanalitičkoj teoriji* je da se prikaže pojmovno diskurzivni kontinuitet u konstituisanju i razumevanju ključnih tačaka oslonca kako klasične (pre svega, Frojdove) tako i potonje (Jung i Lakan) koncepcije o strukturi i o dinamici ličnosti. Kao što je rečeno, u fokusu kandidatkinje je pojam *porodičnog kompleksa* u savremenoj psihoanalitičkoj teoriji.

U prvom delu prvog poglavlju, razmatra se definicija pojma kompleks u okviru različitih naučnih disciplina i istorijskih perioda. Kandidatkinja smatra da bi davanje jedne jedinstvene definicije osiromašilo interpretativni potencijal psihoanalitičkih tekstova, prvenstveno Frojdovih i Lakanovih.

Druga tematska celina se sastoji iz četiri dela i završne reči. U ovom delu rada, autorka se bavi analizom Frojdovih ranih tekstova, to jest prvobitnim asocijativnim konstrukcijama u njegovim delima. U tom poglavlju, najviše je bilo reči o odnosu Frojda i Junga, obzirom da se pojam kompleksa, koji predstavlja okosnicu Jungove teorije, najviše vezuje za analitičku psihologiju. U Frojdovim delima *Studije o histeriji* i *Tumačenju snova* sa kojima je Jung bio upoznat i na koje se pozivao, nailazimo na opise konstelacija uporedivih sa Jungovim kasnijim viđenjem kompleksa. Doba Jungove i Frojdove saradnje bilo je plodonosno u pogledu teorije kompleksa. U okviru ranog psihoanalitičkog tumačenja asocijativnih eksperimenata, taj pojam je dobijao sve preciznije značenje. Komplexima kojima su se ova dva autora bavila pridat je naziv *asocijativni kompleks*. Vremenom, pojavile su se razlike između ova dva autora. Frojd je sve manje pridavao značaj asocijativnim kompleksima, smatrajući da asocijativni materijal sve više ukazuje da infantilna (edipalna) želja predstavlja jezgro kompleksa.

Takođe, izneta je Frojdova teorija Edipovog kompleksa. Kandidatkinja naglašava da u Frojdovim tekstovima, nije samo Edipov kompleks prepoznat kao značajan porodični kompleks, već je istaknut i kompleks majke, kao i kompleks roditelja i porodice. Pred sam kraj poglavlja, ukazano je na međusobnu povezanost ovih kompleksa u Frojdovim delima. Po mišljenju autorke, uvođenje druge topike predstavlja značajnu prekretnicu u razumevanju ideje o kompleksima, jer je tu uveden koncept kritikujuće instance, Super-ega. Ta instanca se konstituše nakon uspešno razrešenog Edipovog kompleksa. Zaključak drugog poglavlja je došlo do bitnog pomaka u razumevanju kompleksa. Kompleks se više ne posmatra samo kao način organizovanja predstava. Sada je, pre svega, u prvom planu *relacija* koji subjekat tokom ranog razvoja ostvaruje sa primarnim objektima.

Na ovom mestu, kandidatkinja razmatra i Frojdu transpoziciju teorije nagona i Edipovog kompleksa na tumačenje nastanka totemizma, religije i kulture, smatrajući da je ovde reč o *socijalnim kompleksima*.

Treća tematska celina je podeljena na tri manje tematske celine. Prva se bavi daljom sudbinom Frojdovog shvatanja kompleksa, druga Lakanovim ranim određenjem porodičnih kompleksa, kao i kasnijim razvojem njegove teorije koja naglašava da u konstituisanju subjektiviteta (strukture subjekta) sudeluje konstelacija trijadnih relacija kako na nivou Imaginarnog, tako i na nivou Simboličkog poretka. Proširujući Lakanovu teoriju, autorka naglašava ulogu imaginarnog i simboličkog siblinga u razvoju subjekta.

U zaključnom poglavlju autorka ističe da je dotadašnje razmatranje značenja pojma kompleksa unutar psihoanalitičke teorije, pored toga što dovodi do prepoznavanja tri diskursa o kompleksima, neminovno vodi do strukture, odnosno da sam kompleks predstavlja strukturu.

5. Ostvareni rezultati i naučni doprinos doktorske disertacije

Originalni doprinos ove teze je prepoznavanje tri vrste kompleksa (asocijativni, porodični i socijalni) kako u Frojdovim, tako i u Lakanovim tekstovima. Autorka ističe porodične komplekse kao formativne u pogledu strukture subjekta. Takođe, razmatra se i uloga siblinga u konstituisanju subjektiviteta.

6. Zaključak

Na osnovu izloženog, komisija konstatuje da je doktorska disertacija Teodore Vuletić Joksimović izrađena u skladu sa odobrenim predlogom teme i da predstavlja originalno i teorijski značajno naučno delo. Kandidatkinja je psihoanalitičku literaturu o pojmu kompleksa korektno izložila i na plodan način tumačila. To je rezultovalo njenim uvidom da se kako u okviru Frojdove, tako i u okviru Lakanove teorije, može govoriti o ulozi relacionih (porodičnih) kompleksa u konstituisanju subjektiviteta.

Imajući u vidu sve navedeno, komisija pozitivno ocenjuje razmatranu doktorsku disertaciju i konstatuje da su se stekli uslovi za njenu odbranu. Stoga, predlažemo Nastavno-naučnom veću Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu da kandidatkinji Teodori Vuletić Joksimović odobri usmenu odbranu doktorske disertacije pod naslovom *Pojam „porodičnog kompleksa“ u savremenoj psihoanalitičkoj teoriji razvoja subjekta.*

U Beogradu,

13. 4. 2025.

Komisija

dr Gordana Vulević, redovni profesor

Odeljenje za psihologiju, Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu

dr Zora Krnjaić, naučna savetnica

Institut za psihologiju, Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu

dr. Časlav Koprivica, redovni profesor

Fakultet organizacionih nauka, Univerzitet u Beogradu